

Fiktionen i realiteten

Et essay

Dette essay blev til i 2008 i forbindelse med en diskussion af fænomenet løgn på faget Idéhistorie på Aarhus Universitet. Det indgår desuden som selvstændig tekst i samlingen af fortællinger med titlen "Klokkedybet" (Armé, 2011).

Fiktionen er kunstens løgnagtige udfordring af den almindelige sandhed. Det vi ikke berører, rører os. Det vi ved, åbner for det vi ikke ved. Det, som vi ved er løgn, eksisterer immer hen et sted. Det gør bogstaverne i f.eks. det litterære kunstværk også. Men de fortæller ikke sandheden om noget som helst. Alligevel er de en realitet.

I kunstværket lever sandheden og løgneren side om side. Ved at tage kunsten for gode varer har vi muligheden for at være til stede i både fiktionen og livet på én og samme gang. Måske er det denne tilstedeværelse, der er den eneste sande.

1) Fiktionen i realiteten

- eller: 24 sandheder om løgner med 24 løgne om sandheden

*

2) Uvisheden er nabo til sandheden på den ene side og løgner på den anden, og de kan begge udfri os af den.

*

3) Løgner og sandheden er begge født af virkeligheden. De realiseres begge af tiden, som også vil være den der gør det af med dem.

*

4) Løgner har realiteten imod sig. Men efter løgner vil intet alligevel være som før. Heller ikke sandheden.

*

5) Løgner er sandhedens bortadopterede barn der forgæves bliver gæst i virkelighedens "Spørløs".

*

6) "Ret ryggen og tal sandhed" stod der på spændet i barndommens FDF-bælte. Kunne der blive tale om andet end en endeløs bestræbelse?

*

7) "Tro på mig – jeg er vejen og sandheden og livet", sagde han. Tro mig til sandheden? Får jeg dermed vished for den? Og for løgner?

*

8) Hemmeligheden eksisterer udspændt mellem sandheden og løgner; ikke fast forankret, men på en evig transport mellem dem. Ligesom tro, håb og kærlighed. Og ligesom mennesket selv.

*

9) Sandheden påpeger og kender vi. Den har grænser. Den lever af sine grænser. Den er sine grænser, men har tillige en endeløshed ved sig. Løgner er grænseløs. Vil det sige at løgner omgiver sandheden? Og vil det sige at der alligevel må være en gråzone mellem løgn og sandhed? I givet fald: Hvad er sandheden om den gråzone?

*

10) Løgneren udspringer af sandheden, ernærer sig ved den og eksisterer i kraft af den. Og bevægelsen går også den modsatte vej. Samtidig. Ingen af dem kan tænkes eller realiseres uden den anden. Derfor kan heller ingen af dem ophæves uden at den anden ophæves. Forsøger man alligevel en fastholdelse, bytter de plads.

*

11) Løgneren til-sandes, men forsvinder ikke. Sandheden til-lyves, men forsvinder ikke.

*

12) Sandhedens realisme, pænhed og eftertragtede glans forsvinder uden sin iboende henvisning til løgnens fiktion, oprør og foragtede stank. Slammet fra sandhedens forbrugsfest transporteres bort og bliver levebrød for løgnens natmand.

*

13) Sandheden og løgneren har realiteten til fælles selv om sproget konstant forsøger at sige noget andet. De har begge sand eksistens. På samme måde og på samme betingelser som livet og døden.

*

14) Holder man løgneren og sandheden på afstand af hinanden for at kunne skelne virkeligheden, går de begge i stå i deres gebærder og stivner, mens tiden undviger denne standsen og fortsætter, og derved mister man fodfæste overfor øjeblikkets, og dermed vores levende, reale forhold mellem løgn og sandhed.

*

15) Tilbagekaldes en løgneren helskindet, slår den ved sin forsvinden, dvs. ophævelse, over i sin modsætning og indlejres i sandhedens område. Tilbagekaldes en sandhed helskindet, slår den ved sin forsvinden, dvs. ophævelse, over i sin modsætning og indlejres ufravigeligt i sandhedens område igen, men nu som en u-sandhed, et u-sand-korn i maskinen.

*

16) Løgneren eksisterer ved at søge tilflugt i sandhedens område, ved at leve provisorisk eller permanent *under cover* og blive ét med det. I den tid, hvor den er uopdaget eller uerkendt, vil den både være sig selv og en del af sandhedens område. Hvis sandheden derimod giver sig ud for at være løgneren, mister den sin identitet og ophæves.

*

17) Løgnen og sandheden mødes i opdigtningens, i kunstværkets, digtets realitet. Men det gør ikke digtet forskelligt fra livet selv. Det gør til gengæld vores evne til at være til stede i både digtet og livet samtidig. I det punkt leves forskellen uden at løgnen og sandheden ophæves.

*

18) Kernen af løgnen undslipper den sandheds blik vi vil se den med. Under processen falder den fra hinanden som sin navnehelvbror løget, når vi søger dets kerne. Ved sin opdagelse *beamer* løgnen sig bort til sit næste sted, og vi står tilbage med erindringen om den. Vores sandhed overtager valpladsen og ordner verden på ny. Løgets fraværende kerne ender tilsvarende som en øjets erindring i form af tåren. Dermed er den alligevel optaget i et menneskeligt kredsløb uden at kunne fastholdes. Som løgnen. Og som sandheden.

*

19) Kvantefysikeren lærer i komplementariteten, at man må vælge mellem sine beskrivelser for at nå frem til et resultat, men at kun anvendelsen af to hinanden udelukkende beskrivelser kan give et fuldstændigt billede. Løgnen og sandheden er komplementære. Ikke i forhold til det enkelte menneske, men i forhold til dets tilværelse med andre mennesker.

*

20) Ved at indtage en position af spørgen til det uvisse kan en våge i realiteten holdes åben som ved sin stædige leven fastholder spørgen i et moment af svæven i netop uvished. Ud gennem denne antastede uvished kan løgnen eller sandheden træde frem. Først ved spørgens ophør kan det eventuelt fremtrådte identificeres.

*

21) Gådefuldhed omgiver vores liv. Det, som er os ukendt eller uforståeligt på en uomgængelig måde, er i verden. Det, som slår os med undren og har hændelsens karakter, udspringer af det gådefulde. Ligger det gådefulde nærmest løgnen eller sandheden? Eller er det snarere bolig for dem begge?

*

22) Det, vi kender via sanserne, opfatter vi som sandt, og det konstituerer samtidig det som vi modsat ikke sanser og ikke kender. Er dette ukendte løgn? Der skal en bevægelse til for at komme fra dette kendte til dette ukendte. Bruger vi troen, opnår vi næppe sikkerhed, højst vished, allerhøjst troens egen sandhed. Bruger vi sanserne, når vi ikke langt nok og må nødtvungent nøjes med løgnen. Denne løgn kan siges at appellere til kunstens fiktion.

*

23) Hvis jeg tror på løgner som løgner, mister jeg min tro. Og løgner. Hvis jeg tror på sandheden som sandheden, mister jeg min tro. Og sandheden.

*

24) Sandhed og løgn er vores indsigt indånding og udånding. Kun i opholdet mellem dem har vi på én gang fuld frihed fra dem og fuld adgang til dem.